

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Київський національний університет театру, кіно і телебачення
імені І.К. Карпенка-Карого
Бурятський державний університет
Пермський державний університет

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СОЦІОГУМАНІТАРНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Збірник матеріалів II Міжнародної науково-теоретичної конференції

від 17 грудня 2009 року

*За загальною редакцією
професора П.Ю. Сауха*

Житомир
Видавництво ЖДУ імені Івана Франка
2009

УДК 316.647.5+172.3
ББК 60.524.251+60.027+60.028.13
Т 52

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка, протокол № 4 від 23 жовтня 2009 року

Редакційна колегія:

Саух П.Ю., доктор філософських наук, професор (керівник);
Герасимчук А.А., доктор філософських наук, професор;
Поліщук О.П., доктор філософських наук; професор кафедри;
Козловець М.А., кандидат філософських наук, доцент;
Ковтун Н.М., кандидат філософських наук;
Слюсар В.М., кандидат філософських наук.

Рецензенти:

Муляр В.І., доктор філософських наук, професор ЖДТУ;
Швидак О.М., доктор історичних наук, професор ЖДУ імені Івана Франка;
Староконь Є.Г., кандидат психологічних наук, доцент ЖВІ НАУ.

Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності:
Т 52 **II Міжнародна науково-теоретична конференція (17 грудня 2009 року):**
зб. матеріалів / за заг. ред. Сауха П.Ю. – Житомир: Видавничий центр
ЖДУ імені Івана Франка, 2009. – 324 с.

У матеріалах конференції розглядаються основні аспекти філософського осмислення феномена толерантності: розкривається функціонування поняття "толерантності" у філософській, соціологічній, культурологічній, релігієзнавчій, педагогічній літературі; з'ясовуються форми та механізми проявів толерантності у сферах політичної, соціальної, культурної, релігійної, етнічної, національної, екологічної буттєвості людини; осмислюється толерантність у межах міжкультурної і внутрішньо-культурної комунікації; з'ясовуються особливості функціонування толерантності в умовах полікультурності українського суспільства.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

УДК 316.647.5+172.3
ББК 60.524.251+60.027+60.028,13

© Колектив авторів, 2009

Михайло Галагуз,
аспірант
(Житомирський державний
університет імені Івана Франка)

Страх і сенс толерантності особистості та групи

Страх є основним регулятором поведінки людини як в умовах невизначеності, екстремальності, так і в повсякденних, типових і часто повторюваних, реаліях існування людини. Страх – це базова і глибинна афективна емоція людини чи групи, котра суттєво впливає на їх світовідчуття, світорозуміння, поведінку, вчинки, діяльність, спричинена багатьма факторами, як внутрішньо спродукованих, так і зовнішньо детермінованих. Тому можна говорити про "страх смерті", "страх старості", "страх самотності", "страх невизнання" тощо. За нетиповості ситуації, як основи виникнення страху, доречно, на наш погляд, говорити про нього як екстремальний чинник людського існування. Йдеться про так звані граничні ситуації людського життя.

Метою даного дослідження є аналіз феномену страху у контексті проблеми сенсу толерантно-інтолерантних стосунків між людьми.

Під час її опрацювання будемо спиратися на напрацювання, передусім, тих досліджень страху, в яких йому приділено увагу, як чиннику людської поведінки, зумовленої соціальними факторами (О. Больнов, П. Рікер, В. Франкл тощо).

Так, у праці "Етика і мораль" П. Рікером висловлено припущення, що сенс толерантності слід вбачати у виході особистості за межі власного "Я", у подоланні власного егоцентризму. Тільки у такий спосіб особистість набуває ознак відкритості, тобто здатності до сприйняття і розуміння "Іншого". Відкрившись для комунікативної взаємодії, спілкування, вона стає націленою на діалог, взаємність у спілкуванні і стосунках: диво взаємності полягає у тому, що особистості визнаються незмінними одна

для одної в своєму обміні. Це взаємність незмінних є секретом турботливості. Взаємність є повною лише у дружбі, де один поважає іншого як самого себе [1, 271].

Отже, *егоїзм* та *егоцентризм* – це основа, котра спричиняє інтолерантні стосунки між людьми у різних варіантах їх прояву: від неприязні або байдужості до безпосереднього конфлікту, агресії. Тому толерантність з'являється тоді, коли людина проявляє інший моральний принцип – *альтруїзм*. Незалежно від сили його прояву, максимально проявленим від буде у випадку батьківської любові до дитини. Дружба і товариськість також сприятимуть його прояву. Проте, у випадку чемності, так само можна стверджувати про альтруїстичну зорієнтованість людини у спілкуванні і поведінці. Однак, ступінь вияву альтруїзму у даному випадку буде найменшим.

"Толерантність як термін фіксує різні аспекти людського ставлення до особистісних та групових відмінностей буття [2,16]", – вказує О. Поліщук, зазначаючи, що вона може набувати різних проявів: доброзичливого або стриманого ставлення до індивідуальних і групових особливостей; терпимості до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, думок, ідей, вірувань людей; терплячості до відмінностей життя інших, їхніх думок або переконань; ліберальної настанови щодо зразків поведінки і цінностей "Іншого", належного чи неналежного до безпосереднього соціального оточення; відсутності чи ослаблення реагування на певний несприятливий чинник через зниження сприйнятливості до його дії. Тому й можна говорити про різну природу толерантних стосунків і поведінки під час взаємодії "Я-Ти", і, відповідно, "багатоликість" толерантності: доброзичливість як активну неагресивність "Я" – атрибутивна толерантність особистості, байдужість як пасивна неагресивність – дискретна толерантність, свідомо контрольована або ж

соціально подавлена агресивність – потенційна чи латентна інтолерантність.

Тому як підсумок вкажемо: страх перед "Іншим" є, на наш погляд, саме тією основою, на теренах якої виникає інтолерантність у оцінках, стосунках, поведінці "Я" по відношенню до "Ти". Насамперед він спричинений власним егоцентризмом людини, не стільки її нарцисизмом, як стурбованістю про комфортність "Я" у соціальних реаліях буття. Подолання (або зменшення ступеня проявленості) такого екзистенційного страху є тією так би мовити першою цеглиною у вибудові толерантних стосунків між особистістю та іншими людьми, як належними до її власної соціальної групи, так і представників інших спільнот.

Список використаної літератури:

1. Рікер П. Етика і мораль // Навколо політики. – К.: Д.Л., 1995. – С. 269-284.
2. Поліщук О. Естетичний аспект культури мислення особистості у контексті проблеми толерантності людини // Вісник Житомирського Державного університету імені Івана Франка. – 2008. – № 37. – С. 15-18.

